

Исследована сутність управління затратами и особенности ее формирования с целью оптимизации затрат и снижения. В частности, определены общетеоретические подходы к определению сущности системы управления затратами. Охарактеризованы направления оптимизации затрат с учетом особенностей организации деятельности торговых предприятий. Определены основные пути рационального снижения расходов торгового предприятия путем достижения их эффективности. Обобщены основные пути построения действенной системы управления затратами торгового предприятия с целью их оптимизации и снижения.

Ключевые слова: затраты, торговое предприятие, оптимизация затрат, эффективность затрат, управление затратами.

Dulyaba N.I., Zolotarevych I.V. Some Features of Cost Management at the Commercial Enterprise to Provide its Optimization and Reduction

The nature of cost management features and its formation are investigated in order to optimize and reduce costs. Some general theoretical approaches to the definition of the cost management system are defined in particular. The areas of cost optimization concerning characteristics of the organization of trading enterprises are characterised. The main ways of management in order to reduce costs by achieving commercial enterprise efficiency are studied. The main way of building an effective cost management system of commercial enterprise for the purpose of optimization and reduction is summarized.

Key words: costs, commercial enterprise, cost optimization, cost-effectiveness, cost management.

УДК 330.[111+34.014]

Доц. Л.Г. Квасній, канд. екон. наук – Дрогобицький ДПУ ім. Івана Франка;

асист. В.В. Паславська, канд. екон. наук – НУ "Львівська політехніка"

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Досліджено роль економічного потенціалу в забезпеченні стійкого розвитку економіки регіону. Розглянуто основні завдання, які необхідно вирішити для забезпечення стійкого економічного зростання економічної системи (регіону). Охарактеризовано основні принципи, які сприяють вирішенню наявних проблем на різних рівнях розвитку економічної системи України. Запропоновано концептуальну модель розвитку регіону з визначенням основних та другорядних зв'язків між окремими ланками економічної системи та окремими суб'єктами господарювання і вищим управлінським керівництвом.

Ключові слова: стійкий розвиток, економічний потенціал, економічна система, регіон, модель розвитку регіону.

Постановка проблеми. Усі ми є свідками того, що в Україні, як і в багатьох сферах світового розвитку, поглибилися кризові явища. Нинішня політична ситуація в Україні та її регіонах поставила людство перед необхідністю формування нового світогляду, обґрунтування нових цінностей, морально-етичних критеріїв та пріоритетів. Тому сьогодні, як ніколи, потрібна ідея, мета котрої об'єднувала б народи і держави. Найбільш прийнятною метою у найближчому майбутньому, вважають фахівці, може бути стійкий розвиток людства.

Проблема забезпечення стійкого розвитку економічних систем в нинішніх кризових умовах є однією з найбільш актуальних для економіки України. Тому важливим є вирішення питання спеціального управління економічною системою для ліквідації у ній кризових проявів та явищ на усіх організаційних рівнях.

Аналіз досліджень та публікацій. У науковій літературі питання потенціалу підприємства, маркетингового потенціалу фірми, економічного потенціалу регіону досліджують вчені Ю.Б. Лисенко, С.І. Гриценко, Є.Б. Патон, О.Ю. Кудріна та інші, проте ще недостатньо вивчено роль економічного потенціалу регіональних економічних систем та їх вплив на досягнення стійкого економічного розвитку регіонів України.

Метою роботи є дослідити роль економічного потенціалу окремих регіонів України в забезпеченні стійкого розвитку економіки.

Виклад основного матеріалу. С.І. Гриценко [1, с. 69] наголошує, що "стійкість розвитку економіки регіонів забезпечує позитивна динаміка задоволення потреб, яка залежить від економічного потенціалу, що зосереджений на тій чи іншій території. Економічний потенціал визначається наявністю ресурсів, які забезпечують можливість виробництва товарів, надання послуг та отримання доходів". При цьому наголошено на обов'язковій оптимізації логістичного потенціалу регіону. "Логістичний потенціал – це здатність економічного суб'єкта за наявності сприятливих умов оптимізувати структуру ресурсів і раціонально їх використовувати для досягнення поставленої мети" [1, с. 69].

Дослідження професора С. Закса [2] доводять, що для теорії організації важливими є не аналоги із сучасної еволюційної теорії, а її основні принципи, які сприяють вирішенню наявних проблем на різних рівнях розвитку економічної системи в кожен конкретний період часу. Концепція стійкого розвитку регіону об'єднує три основні точки зору: економічну, соціальну та екологічну (рис. 1).

Рис. 1. Триєдина концепція стійкого розвитку

З концепції випливає, що всі три елементи стійкого розвитку потрібно розглядати збалансовано на основі економічного потенціалу кожного регіону. У зв'язку з цими твердженнями, доцільно еволюційний розвиток економічної системи регіону розглядати в сукупності з дією внутрішніх та зовнішніх чинників на різних рівнях. Зокрема, під зовнішніми чинниками економічної системи регіону розуміють наявність конкуренції на ринках, сировинної бази, стан та специфіку економічного потенціалу регіону, законодавчу базу держави та місцевих органів влади, політичну ситуацію в світі, в країні і в регіоні.

До внутрішніх чинників відносять стан підприємств у регіоні, їх рівень розвитку та організаційні методи управління, наявність трудових ресурсів, їх освіченість, кваліфікацію. Стійкий розвиток – це розвиток, що задовольняє потреби сьогодення, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби. Він містить два ключових поняття:

- поняття потреб, зокрема потреб, необхідних для існування найбідніших верств населення, що повинні бути предметом першочергового пріоритету;
- поняття обмежень, зумовлених станом технології та організацією суспільства, поєднаних зі спроможністю навколишнього середовища задовольняти нинішні і майбутні потреби [3, с. 50].

Враховуючи викладене, доцільно зазначити, що завдання економічного і соціального розвитку України потрібно визначати з урахуванням наявного економічного потенціалу у всіх її регіонах.

Із стійким розвитком пов'язане прогресивне перетворення економіки і суспільства. Розвиток, стійкий за матеріальними параметрами, теоретично може бути навіть у жорстких соціальних і політичних рамках. Але фактично ця стійкість може бути забезпечена лише у випадку, коли під час розроблення політики розвитку приділяють увагу таким питанням, як зміни в доступі до ресурсів і в розподілі витрат та прибутків між різними верствами населення, враховуючи принципи справедливості у межах кожного покоління.

Задоволення людських потреб і прагнень, забезпечення процвітання економіки країни, її окремих областей та регіонів, як на національному, так і на місцевому рівнях є основним завданням стійкого розвитку. В Україні нині важливі для життя потреби великої кількості людей, зокрема забезпечення роботою, подолання бідності, належна заробітна плата – не задовольняються, але, крім основних потреб, у людей існує законне прагнення до кращої якості життя загалом. Світова практика показує, що суспільство, у якому процвітають бідність і нестабільність, завжди буде схильне до економічних, екологічних та інших криз. Стійкий розвиток характеризується задоволенням основних потреб населення і наданням усім можливості задовольнити свої прагнення до кращого життя.

Рівні життя, що виходять за межі основного мінімуму, можна назвати стійкими лише в тому випадку, якщо норми споживання не порушують довготермінову стійкість розвитку. Досягнення стійкого розвитку вимагає формування методів та цінностей, які не призведуть до несприятливих екологічних наслідків і з якими погодяться всі члени суспільства [3, с. 61].

Нинішній стан в Україні свідчить, що для задоволення основних потреб населення України необхідно задіяти весь потенціал розвитку окремих її регіонів. Для того, щоб забезпечити стійкість економічного зростання економіки кожного регіону, необхідно змінювати або зовнішні умови, або внутрішні, створюючи при цьому певний механізм пристосування до мінливості умов функціонування економіки того чи іншого регіону.

Під стійкістю економічного зростання розуміють здатність економічної системи зберігати свою працездатність і досягати запланованих результатів, незважаючи на дію різноманітних чинників впливу – зовнішніх і внутрішніх. Для забезпечення стійкого економічного зростання економічної системи (наприклад окремого регіону) необхідно вирішити три групи завдань:

- перше: відповідно до встановлених цілей чітко уявити: що необхідно робити і які ресурси залучати?
- друге: визначити послідовність і терміни виконання робіт;
- третє: створити механізм управління для досягнення поставлених цілей.

Поряд з цим, необхідно врахувати факт нестачі власних фінансових ресурсів більшості суб'єктів господарювання. Тому необхідно залучати в економіку інвестиції і шукати шляхи вирішення цієї проблеми з порівняно невеликими фінансовими затратами. Для цього доцільно розробити концептуальну модель розвитку регіону з визначенням основних та другорядних зв'язків між окремими ланками економічної системи та окремими суб'єктами господарювання і вищим управлінським керівництвом, тобто розробити зв'язки між управлінським блоком розвитку економічної системи і блоком організації забезпечення розвитку (рис. 2).

Рис. 2. Концептуальна модель забезпечення стійкого розвитку регіону

Розроблена модель повинна враховувати принципи стратегічного і тактичного планування, а також бути гнучкою в управлінні, враховуючи різноманітну дію чинників впливу на економічний потенціал окремих регіонів країни. Для цього економічна система повинна мати чітко розроблені і затверджені стандарти і норми, на основі яких можна було б контролювати і регулювати виробничі процеси на усіх рівнях системи та в усіх її ланках, враховуючи межі адаптивності системи. Відповідно до теорії катастроф [4, с. 18], якщо зміна параметрів системи перевищує можливості її адаптивного розвитку, то стійкість порушується і виникає стан нестійкості.

З метою виконання домовленостей у рамках підсумкових документів Всесвітнього саміту зі сталого розвитку (Йоганнесбург) було прийнято Постанову Кабінету Міністрів "Про затвердження Комплексної програми реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку на 2003-2015 рр.". Проблема полягає в тому, що ця програма не враховує повністю нинішньої політичної та економічної ситуації в регіонах України і тому не відображає повноти оцінювання під час аналізу її виконання в Україні.

В Україні для досягнення можливих умов переходу до стійкого розвитку необхідний перехід від стихійності до керованості. Виходячи з цього, нами сформувано теоретичну модель стійкого розвитку з таких основних положень:

- вихід з політичної кризи;
- забезпечення стабільності в регіонах України;
- припинення російської агресії в Криму та східних областях;
- у центрі уваги повинні бути люди та їх право на здорове й плідне життя на основі ефективного використання ресурсів і можливостей кожного регіону для досягнення бажаного рівня якості життя населення;
- охорона довкілля повинна стати невіддільним компонентом процесу розвитку;
- збереження чистоти навколишнього середовища;
- зменшення розриву між життєвим рівнем населення в Україні та у країнах ЄС;
- подолання бідності.

Для забезпечення належної роботи механізму реалізації переходу України до стійкого розвитку необхідним є виконання його головних принципів:

- максимальна орієнтація на власні можливості, особливо природно-ресурсні умови, економічний, науково-технічний та інтелектуальний потенціал;
- фінансова підтримка з боку МВФ і країн ЄС;
- використання програмно-цільового планування та розроблення щорічних програм, планів і прогнозів соціально-економічного розвитку з урахуванням вимог екологічної безпеки;
- поєднання державного впливу і ринкових регуляторів розвитку економіки.

Для забезпечення поетапного переходу до стійкого розвитку необхідно здійснити реформування законодавчо-правової бази на основі прийнятої Конституції держави 2004 р. з внесеними поправками, прийняти цілий ряд законодавчих актів, що будуть основою для соціально-економічних перетворень, обґрунтованого вирішення проблем народного господарства і збереження навколишнього середовища.

Підсумовуючи розгляд особливостей переходу України на принципи стійкого розвитку, потрібно зазначити, що його принциповими рисами є:

- вихід України з політичної та економічної кризи;
- державне регулювання процесу стійкого розвитку, максимальне використання наявного потенціалу економіки України, особливо її природосировинних ресурсів, виробничого, науково-технічного та інтелектуального потенціалу;
- врахування конкретної ситуації, в якій буде здійснюватись процес стійкого розвитку, визначення пріоритетів і включення їх до плану на кожний рік відповідно до фінансових можливостей держави;
- поєднання державного впливу з ринковими формами стійкого розвитку, стимулювання якісних змін шляхом позачергового фінансування, кредитування, матеріально-технічного та валютного забезпечення, надання економічних пільг пріоритетам стійкого розвитку.

"В сучасних українських реаліях дедалі відчутніше спостерігається поглиблення міжрегіональної економічної інтеграції, поглиблюються диспропорції розвитку регіонів... такі деструктивні процеси зводять нанівець ефективність бюджетних капіталовкладень в державі й регіональні програми розвитку регіонів. Вихід на нові стартові площадки розвитку потребує стабілізації та зростання економіки кожного регіону, раціонального використання їхнього економічного потенціалу, подолання міжрегіональних диспропорцій..." [6, с. 75].

Для оновлення ціннісних орієнтирів стійкого розвитку виникає потреба розроблення інноваційних підходів, які стануть поштовхом до реалізації концепції стійкого розвитку в наступні роки і десятиліття.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Для забезпечення стійкого розвитку регіону як адаптивної економічної системи необхідно в подальших дослідженнях розробити методи і моделі стійкого стратегічного і тактичного планування з урахуванням принципів інноваційного, ситуаційного і антикризового менеджменту.

Враховуючи нинішній стан економіки України та її регіонів, економічну та політичну кризу, яку переживає Україна, цілями подолання політичної нестабільності, виходу з економічної кризи та досягнення стійкого розвитку держави повинні стати:

1. Соціальна справедливість, яка передбачає встановлення гарантій рівності усіх громадян перед законом, забезпечення рівних можливостей для досягнення матеріального, екологічного і соціального благополуччя у всіх регіонах України.
2. Економічне зростання, яке має на меті забезпечення можливостей, мотивів і гарантій праці громадян, якості життя, функціонування ефективної економіки та раціональне споживання матеріальних ресурсів.
3. Забезпечення високої якості стану навколишнього природного середовища, що гарантує створення умов всім громадянам для життя у здоровому навколишньому середовищі з чистим повітрям, землею, водою, захист і відновлення природи.
4. Раціональне ресурсовикористання, що передбачає створення системи гарантій раціонального використання всіх видів ресурсів на основі дотримання національних інтересів країни та збереження ресурсів для майбутніх поколінь.
5. Політична стабільність, яка сприяє формуванню ефективної державної політики з метою збільшення тривалості життя і стабілізації ситуації серед усього населення України.
6. Міжнародне співробітництво на основі активної співпраці з усіма країнами і міжнародними організаціями з метою досягнення загальнопланетарної стабільності та злагоди [5, с. 25].

У контексті окреслених завдань стосовно України доцільно відзначити, що в подальших дослідженнях необхідно зосередити увагу на вирішення наступних основних питань, оскільки вони мають системоформуючий характер:

- виявлення причин такого становища, коли Україна, маючи значні стратегічні запаси різноманітних ресурсів, перебуває в числі бідних країн Європи;
- чи зможе Україна в разі отримання фінансової допомоги від МВФ та інших зарубіжних країн використати її належним чином на користь досягнення стійкого розвитку, чи спроможна вона при новій українській владі перетворити свої ресурси на дієвий капітал і потужне джерело розвитку національної економіки загалом та окремих її регіонів.

Ці питання орієнтують на визначення системних позицій щодо перетворення національного господарства України у стійку суспільну цілісність, здатну самовідтворюватися та самоорганізовуватися в напрямі вирішення конкретних соціально-економічних проблем на основі використання власного логістичного потенціалу.

Література

1. Гриценко С.І. Моделювання стійкого розвитку економіки регіонів на основі транспортно-логістичних систем / С.І. Гриценко // Економічний вісник Донбасу : наук. журнал. – Луганськ : Вид-во Луганськ. НУ ім. Тараса Шевченка. – 2013. – № 2 (32). – С. 69.

2. Заутер Закс С. Управление предприятием с ориентацией на окружающую среду / Закс С. Заутер // Проблемы теории и практики управления. – 1993. – № 1. – С. 110-116.
3. Национальна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. акад. НАН України, д-р техн. наук, проф., засл. діяча науки і техніки України Б.Є. Патона. – К. : Вид-во Ін-ту економіки природокористування та сталого розвитку НАУ України, 2012. – 72 с.
4. Переходы и катастрофы: опыт социально-экономического развития / под ред. М.Н. Осипова. – М. : Изд-во Моск. Ун-та, 1994. – 237 с.
5. Проблеми сталого розвитку України. – К. : Вид-во "БМТ", 2001. – 423 с.
6. Кудріна О.Ю. Плюси та мінуси процесів розвитку сучасної регіональної промислової політики / О.Ю. Кудріна // Економічний вісник Донбасу : наук. журнал. – Луганськ : Вид-во Луганськ. НУ ім. Тараса Шевченка. – 2013. – № 2 (32). – С. 75.
7. Управление маркетинговым потенциалом предприятия : монография / под ред. проф. Ю.Г. Лысенко, проф. Н.Г. Гузя. – Донецк : Изд-во "Юго-Восток. Лтд", 2005. – 352 с.

Квасний Л.Г., Паславська В.В. Роль економічного потенціала регіона в забезпеченні устойчивого розвитку економіки

Исследована роль економічного потенціала в забезпеченні устойчивого розвитку економіки регіона. Рассмотрены основные задачи, которые необходимо решить для обеспечения устойчивого экономического роста экономической системы (региона). Охарактеризованы основные принципы, которые способствуют решению имеющихся проблем на разных уровнях развития экономической системы Украины. Предложена концептуальная модель развития региона с определением основных и второстепенных связей между отдельными звеньями экономической системы и отдельными хозяйствующими субъектами и высшим управленческим руководством.

Ключевые слова: устойчивое развитие, экономический потенциал, экономическая система, регион, модель развития региона.

Kvasniy L.G., Paslavskaya V.V. The Role of the Economic Potential of the Region to Ensure Sustainable Economic Development

The role of economic potential in the sustainable development of regional economy is studied. The main tasks that should be addressed to ensure sustainable economic growth of the economic system (region) are researched. Some basic principles that contribute to solving these problems at different levels of economic development of Ukraine are characterised. The conceptual model of the region with the definition of major and minor connections between the various links in the economic system and individual economic subjects of management and senior management is offered.

Key words: sustainable development, economic potential, economic system, region, region development model.

УДК 336.22+338.246.025.2

Здобувач О.Ю. Клепанчук¹ – Львівська КА

ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Досліджено роль фінансової політики як інструменту регулювання економіки та інструменти фінансової політики. Розглянуто податкову політику як одну із складових частин фінансової політики, основні завдання податкової політики, податковий механізм, за допомогою якого здійснюється податкова політика. Зазначено чинники, під впливом яких відбувається формування і реалізація механізму фінансового регулювання. Визначено дві основні групи важелів реалізації механізму фінансового регулювання. Зроблено узагальнення стосовно того, що фінансове регулювання фінансових потоків має бути адекватним не тільки інтересам окремих економічних агентів, але і держави загалом, відповідати пріоритетним інтересам державної економічної та соціальної політики.

Ключові слова: фінансова політика, соціальна політика, механізм фінансового регулювання, податкова політика, податковий механізм, інструменти фінансової політики.

Постановка проблеми. Важливе місце в економічній політиці у сучасних умовах відводиться фінансовій політиці, оскільки вона має дієві інструменти і виконує важливі для держави і населення функції. Питання про роль фінансової політики як інструменту регулювання економіки є особливо актуальним сьогодні, коли виникла реальна потреба пошуку джерел виходу з кризи, боротьби з інфляцією, забезпечення належного життєвого рівня населення та стимулювання розвитку національного виробництва, оскільки всього цього можна досягнути у випадку її ефективного застосування. Тому важливо провести дослідження ролі фінансової політики як інструменту регулювання економіки.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Питання, які стосуються формування фінансової політики досліджували такі науковці, як: В. Базилевич [1], К. Базилевич [1], К. Баластрик [1], О. Гребельник [2], С. Львовичкін [3], В. Опарін [3], В. Федосов [3], С. Шумська [4], Т. Паєнтко [5] С. Юрій [6], А. Крисоватий [6], Т. Кошук [6] та інші. У своїх працях науковці досліджували проблеми поповнення державного бюджету та методи щодо мінімізації впливу фінансової кризи на податкове реформування в Україні. Також вчені зробили значний внесок у дослідження особливостей податкового регулювання у країнах світу, обґрунтування напрямів реформування оподаткування в Україні тощо. Водночас питання, які стосуються застосування інструментів фінансового регулювання в Україні, потребують подальших досліджень.

Метою роботи є дослідження ролі фінансової політики як інструменту регулювання економіки та обґрунтування шляхів вдосконалення фінансової політики України.

Виклад основного матеріалу. Фінансова політика – це урядовий вплив на економіку через оподаткування, формування обсягу і структури державних витрат з метою забезпечення належного рівня зайнятості, запобігання і обмеження інфляції та згубного впливу циклічних коливань [1]. Однією із складових фінансової політики держави є податкова політика.

Водночас податкова політика – це сукупність заходів держави в сфері побудови податкової системи та мобілізації податків до бюджету. А до основних завдань податкової політики належить забезпечення фінансовими ресурсами потреб держави для виконання покладених на неї функцій, а також сприяння становленню умов для активізації економічного зростання та підвищення суспільного добробуту.

Досягнення зазначених цілей досить складне завдання і потребує запровадження оптимальної структури податкової системи, чіткого визначення елементів оподаткування, контролю за правильністю, повнотою, своєчасністю сплати до бюджету, надання в необхідних випадках податкових пільг. Все це у підсумку складає податковий механізм, за допомогою якого здійснюється податкова політика.

Прийнята в Україні модель податкової системи не повною мірою відповідає сучасним викликам. Податкова система України була створена в період зміни політичних формацій, а розвиток ринкових умов господарювання на сучасному етапі трансформації економіки потребує підвищення ролі державного регулювання цими процесами, зокрема у сфері оподаткування підприємств.

¹ Наук.керівник: проф. Г.І. Башнянин, д-р екон. наук